

บทความวิจัย

บทบาทของเครือข่ายประชาชนในการแก้ไขปัญหาขยะอินทรีย์ ด้วยวิธีการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาชุมชน สุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ปานิสร่า ขุนชำนาญ¹

ผายนีย์ ข. บุญพันธ์²

(Received: September 25, 2025; Revised: February 27, 2026; Accepted: April 21, 2026)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายประชาชนในการแก้ไขปัญหาขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เพื่อถอดบทเรียนปัญหาอุปสรรคและการจัดการขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน และเพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการ 5Rs (Reduce, Reuse, Reject, Recycle, Repair) ในการจัดการขยะของชุมชนสุภาพอ่อนหวาน ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 24 คน โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วยตัวแทนจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสุภาพอ่อนหวานเป็นเจ้าของบ้านหรือผู้อยู่อาศัย อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ จำนวน 15 คน ตัวแทนจากประธานชุมชนสุภาพอ่อนหวาน และรองประธานชุมชนสุภาพอ่อนหวาน จำนวน 2 คน ตัวแทนจากสมาชิกอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก (อถล.) จำนวน 2 คน ตัวแทนจากอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 คน ตัวแทนจากบุคลากรในสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครหาดใหญ่ จำนวน

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: parniskun@gmail.com (Corresponding Author)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: kayanee.b@psu.ac.th

2 คน ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาขยะอินทรีย์เกิดจากการขาดความร่วมมือในการคัดแยกขยะและการทิ้งขยะไม่เป็นระเบียบบริเวณรอยต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายประชาชนมีบทบาทสำคัญโดยแกนนำชุมชนช่วยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และคณะกรรมการชุมชนมีการประสานงานกระจายความรับผิดชอบอุปสรรคหลักในการจัดการขยะคือ ประชาชนบางส่วนจัดการขยะไม่สม่ำเสมอ ผู้อยู่อาศัยบ้านเช่าไม่ให้ความร่วมมือ และบุคคลภายนอกนำขยะมาทิ้งโดยไม่คัดแยก แนวทางการจัดการระดับครัวเรือนใช้การคัดแยกขยะเป็น 3 ประเภท คือ ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป และขยะรีไซเคิล โดยชุมชนประยุกต์ใช้หลักการ Recycle, Reuse และ Reduce อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการดำเนินงานผ่านเครือข่ายประชาชน ชุมชนสุภาพอ่อนหวานประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัลโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ประจำปี 2566

คำสำคัญ: การจัดการขยะ เครือข่ายประชาชน ปัญหาขยะอินทรีย์ วิธีการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

RESEARCH ARTICLE

The Role of Community Networks in Solving Compostable Waste Problems Using Environmentally Friendly Management Methods: A Case Study of Suphap-on-wan Community, Hat Yai Municipality, Songkhla Province

Parnisara Kunchamnan¹
Kayanee Chor Boonpunth²

Abstract

This research aims to study the situation of compostable waste problems in Suphap-on-wan Community, Hat Yai Municipality, Songkhla Province; to examine the role of community networks in addressing compostable waste issues; to identify lessons learned regarding obstacles and management of compostable waste; and to investigate the application of the 5Rs principles (Reduce, Reuse, Reject, Recycle, Repair) in community waste management. This study employs a qualitative approach, using in-depth interviews with 24 key informants using purposive sampling, including 15 community residents (18 years or older), 2 community leaders, 2 local environmental volunteers, 2 public health volunteers, and 3 staff

¹ Master's Student, Public Administration Department, Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University, E-mail: parniskun@gmail.com (Corresponding Author)

² Assistant Professor, Ph.D., Public Administration Department, Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University, E-mail: kayanee.b@psu.ac.th

from the Public Health and Environment Division. The findings reveal that compostable waste problems stem from a lack of cooperation in waste separation and from improper waste disposal along the boundaries between local administrative organizations. Community networks play a vital role, with community leaders fostering participatory processes and community committees coordinating and distributing responsibilities. The major obstacles include inconsistent waste management among some residents, lack of cooperation from tenants in rental houses, and improper disposal of unsorted waste by outsiders. At the household level, waste is separated into three categories: compostable, general, and recyclable waste. The community effectively applies the principles of Recycle, Reuse, and Reduce through the operations of its community networks. As a result, Suphap-on-wan Community has successfully won the Zero Waste Community Award in 2023.

Keywords: Waste Management, Community Network, Compostable Waste Problems, Environmentally Friendly Management Methods

บทนำ

ปัจจุบันสิ้นสุดยุคของ “ภาวะโลกร้อน” (Global Warming) และกำลังเข้าสู่ยุค “ภาวะโลกเดือด” (Global Boiling) (The Government Public Relation Department, 2023) เป็นวาระสำคัญระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต อุณหภูมิของโลกที่เพิ่มมากขึ้นเฉลี่ย 1.5 องศาเซลเซียสต่อปี จนทำให้สิ่งมีชีวิตบางชนิดและมนุษย์ยากที่จะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภัยธรรมชาติที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิโลก เช่น อุทกภัยที่เกิดจากการละลายของน้ำแข็งจากขั้วโลกเหนือ ปรากฏการณ์เอลนีโญ (El Nino) ลานีญา (La Nina) ที่กำลังส่งผลกระทบต่อทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย สาเหตุของการเกิดภาวะโลกร้อนมาจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมที่มนุษย์ก่อขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การผลิตพลังงาน การผลิตสินค้า การตัดไม้ทำลายป่า การคมนาคม และการบริโภคที่มากเกินไปจนเกิดความต้องการก่อให้เกิดปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นภูเขาขยะที่รื้อวันกำจัดอย่างไม่มีการสิ้นสุด (United Nations Thailand, 2022)

ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยจำแนกตามจังหวัด ปี พ.ศ. 2565 ในกลุ่มภาคใต้ตอนล่างของประเทศ จังหวัดสงขลามีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น 1,207 ตัน/วัน ขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ 320 ตัน/วัน ขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดถูกต้อง 730 ตัน/วัน ขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้อง 157 ตัน/วัน ขยะมูลฝอยตกค้าง 141,870 ตัน ซึ่งมีปริมาณมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงอย่าง จังหวัดปัตตานี มีขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 366 ตัน/วัน จังหวัดนราธิวาส มีขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 725 ตัน/วัน จังหวัดยะลามีขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 350 ตัน/วัน และจังหวัดสตูลมีขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 320 ตัน/วัน (Community Solid Waste Management Information System, Pollution Control Department, 2022) จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าจังหวัดสงขลามีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นมากกว่ากลุ่มจังหวัดข้างเคียงถึง 1,207 ตัน/วัน อันเนื่องมาจากความเจริญของเมืองในรูปแบบชุมชนขนาดใหญ่ ประกอบกับสภาพทางด้านเศรษฐกิจที่มีการขยายและเติบโตอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีความต้องการบริการทางด้านสาธารณสุข

การศึกษา และบริการสาธารณะอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เนื่องจากการเติบโตของเมืองดังกล่าว จึงมีประชากรเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นต่อวัน ถึงแม้ว่าเทศบาลนครหาดใหญ่ได้กำหนดมาตรการในการจัดการขยะภายในชุมชนทั้ง 103 ชุมชน แต่พบว่ายังไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จอย่างครบถ้วน เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน กล่าวคือประชาชนที่เข้ามาอาศัยในเมืองหาดใหญ่ ยังขาดความตระหนักต่อปัญหาการจัดการขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน

อย่างไรก็ตาม พบว่ายังมีชุมชนบางส่วนของที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ โดยมีปัจจัยสำคัญคือ ประธานชุมชนและผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะจนสามารถสร้างบทบาทของเครือข่ายประชาชนในการจัดการขยะได้ แต่ยังคงมีประชาชนในชุมชนส่วนน้อยที่ไม่ให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะเพราะมีข้อจำกัดด้านสถานที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดทำปุ๋ยหมักอินทรีย์และไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ประธานชุมชนพร้อมกับผู้นำชุมชนจึงได้ช่วยกันจัดเตรียมพื้นที่ในบางจุดที่สามารถให้ประชาชนนำขยะอินทรีย์มาเทรวมในจุดต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมถึงบ้านของประธานชุมชนมีพื้นที่ที่ได้จัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพกลายเป็นพื้นที่สำหรับการจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพที่สามารถเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และสามารถนำขยะอินทรีย์กลับมาใช้ประโยชน์ภายในชุมชนได้ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

หากกล่าวถึงเครือข่ายของประชาชนในสังคมไทยเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทยอันได้แก่การช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อสร้างความผาสุกของคนในชุมชน ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานการจัดการขยะประสบความสำเร็จตามความต้องการของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เครือข่ายของประชาชน” เนื่องจากประชาชนในชุมชนมีบทบาทในการร่วมกันตรวจตราการลักลอบหรือการปฏิบัติในการจัดการขยะที่ไม่ถูกต้อง อีกทั้งยังมีบทบาทในการให้ความรู้ และกระตุ้นบุคคลที่ไม่เข้าใจถึงแนวทางของชุมชน เพื่อให้เกิดการรับรู้ขยายตัวเป็นวงกว้างประกอบกับการแลกเปลี่ยนเรื่องการจัดการขยะร่วมกันในที่ประชุมของชุมชนเพื่อให้เกิด

ฉันทามติร่วมกันผ่านกระบวนการทำงานเป็นทีม เพราะประชาชนเป็นกำลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดความยั่งยืนตามความต้องการของประชาชน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างสูงสุด

ดังนั้น จากผลสำเร็จในการจัดการขยะอินทรีย์ของชุมชนสุภาพอ่อนหวาน ซึ่งได้รับรางวัลโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ประจำปี 2566 จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาบทบาทของเครือข่ายชุมชนในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะโดยถอดบทเรียนจากแนวปฏิบัติในการจัดการขยะในชุมชนกึ่งเมืองขนาดใหญ่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนสามารถนำแนวทางไปปรับใช้ตามบริบทพื้นที่และพัฒนาการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพประกอบกับศึกษาช่องว่างของปัญหาสำหรับการจัดการขยะของชุมชนสุภาพอ่อนหวานโดยนำข้อมูลมาเติมเต็มให้เกิดความสมบูรณ์ของแนวทางที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาบทบาทของเครือข่ายประชาชนในการแก้ไขปัญหาขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อถอดบทเรียนปัญหาอุปสรรคและการบริหารจัดการขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
4. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการ 5Rs (Reduce, Reuse, Reject, Recycle, Repair) ในการจัดการขยะของชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรม

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนสุภาพอ่อนหวาน

เครือข่ายชุมชนสุภาพอ่อนหวานที่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอินทรีย์ของครัวเรือน ประกอบด้วยดังนี้

1. คณะกรรมการชุมชนสุภาพอ่อนหวาน มีโครงสร้างดังนี้ ประธานกรรมการ 1 คน และรองประธานกรรมการ 1 คน มีบทบาทสำคัญในการร่วมกันสร้างแนวทางแก้ไขปัญหaxyขยะอินทรีย์ให้สอดคล้องกับนโยบายของเทศบาลนครหาดใหญ่

2. อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก (อถล.) สมาชิกในชุมชนสมัครเข้าร่วมโครงการที่เทศบาลนครหาดใหญ่จัดขึ้น ช่วยให้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการขยะเป็นไปอย่างราบรื่น

3. อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) นอกจากบทบาทหลักในการดูแลสุขภาพและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากเทศบาลนครหาดใหญ่แล้ว ยังสนับสนุนงานด้านการจัดการขยะร่วมกับเทศบาล

4. บุคลากรสำนักสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครหาดใหญ่ เป็นหน่วยงานหลักที่ผลักดันนโยบายการบริหารจัดการขยะให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการลดปริมาณขยะและส่งเสริมความสะอาดในพื้นที่ถนนสายหลักและสายรอง

ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของเครือข่ายประชาชนในท้องถิ่น

Thongmee (2023) กล่าวถึงแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ว่าเป็นกระบวนการที่เน้นการตัดสินใจร่วมกันและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาคเพื่อสร้างนโยบายสาธารณะ ซึ่ง Srisontisuk et al. (2020) ได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการขยะร่วมกัน 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรมนุษย์ (Man) สร้างความรู้ผ่านการอบรมและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านงบประมาณ (Money) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการขยะของชุมชนเป็นแรงจูงใจให้เกิดการตื่นตัวในการคัดแยกขยะและสร้างรายได้
 3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) สนับสนุนอุปกรณ์จัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง พร้อมเปิดอบรมการแปรรูปขยะอินทรีย์เป็นปุ๋ยตามหลักวิชาการ
 4. ด้านการจัดการ (Management) ดำเนินโครงการร่วมกับชุมชนผ่านการทำประชาคมให้ผู้นำและประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายจากปัญหาจริง
 5. ด้านคุณธรรม (Morality) ปลุกฝังจิตสำนึกและค่านิยมการจัดการขยะตั้งแต่เด็กในโรงเรียนจนถึงบุคลากรในองค์กร
- ทั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการจัดการขยะของชุมชนต้องอาศัยบทบาทผู้นำที่ได้รับความเชื่อมั่นจากชุมชนในการประสานให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิด NPM ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมบริหารจัดการอย่างเสมอภาค ลดการผูกขาดอำนาจของภาครัฐ โดยใช้กระบวนการบูรณาการจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผนตามบริบทพื้นที่ ปลุกฝังพฤติกรรมที่ดี และสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐและการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องของผู้นำชุมชน

วิธีการจัดการขยะอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

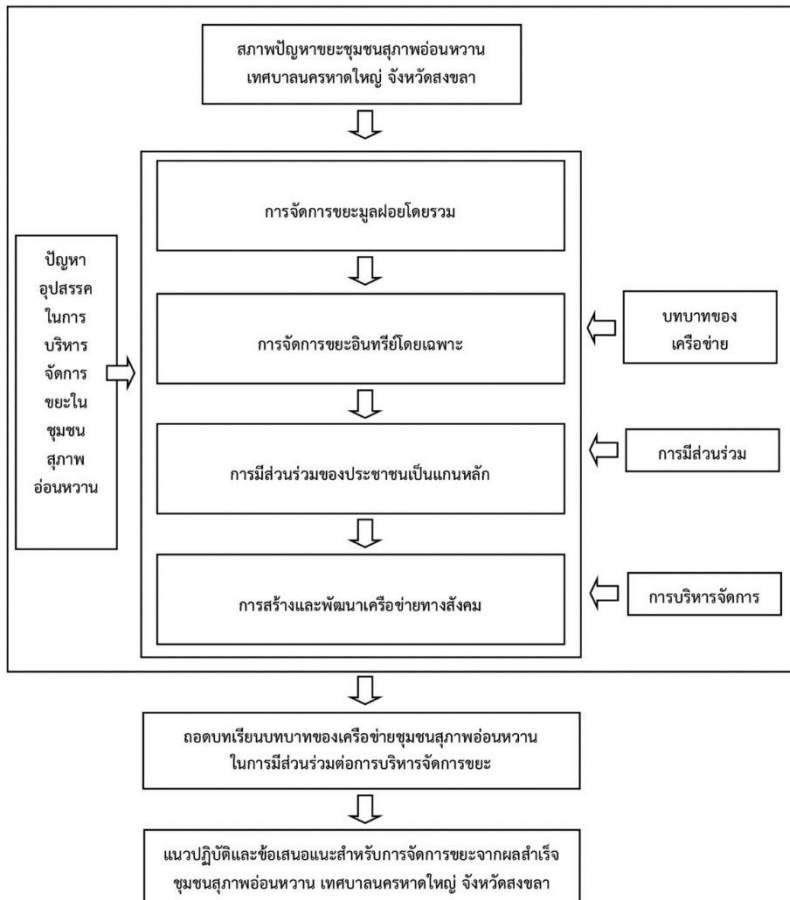
ประเภทขยะมูลฝอยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ขยะทั่วไป ขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ดังต่อไปนี้

1. ขยะทั่วไป (Solid Waste) เศษวัสดุจากพื้นที่สาธารณะ เช่น กระดาษ ผ้า อาหาร พลาสติก ภาชนะบรรจุอาหาร แก้ว มูลสัตว์ และซากสัตว์ที่ไม่คุ้มค่าต่อการนำกลับมาใช้
2. ขยะย่อยสลายหรือขยะอินทรีย์ (Compostable Waste) ขยะที่ย่อยสลายได้ตามธรรมชาติและนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก ผลไม้ อาหาร และใบไม้
3. ขยะรีไซเคิล (Recyclable Waste) วัสดุเหลือใช้ที่นำกลับมาแปรรูปเป็นวัตถุดิบได้ เช่น แก้ว กระดาษ กระป๋อง กล่องนม พลาสติก โลหะ และยางรถยนต์

4. ขยะอันตราย (Hazardous Waste) ขยะที่มีองค์ประกอบอันตราย เช่น วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุมีพิษ วัตถุกัมมันตรังสี ที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

Office of the Secretary to the Cabinet (2021) อธิบายว่าขยะอินทรีย์คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายเร็ว สามารถหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ และเศษเนื้อสัตว์ โดย Pollution Control Department (2020) เสนอวิธีหมักปุ๋ยจากเศษอาหารโดยใช้ถังพลาสติกตัดฝา ด้านบน เจาะรูที่ก้นถังและรอบ ๆ เพื่อระบายอากาศ และวางถังให้สูงจากพื้น วิธีนี้ผลิตปุ๋ยหมักคุณภาพดีนำไปใช้ในการเกษตรได้ Phimolsiripol et al. (2024) ระบุว่าจัดการขยะอินทรีย์ในระดับครัวเรือนมีประโยชน์หลายด้าน ได้แก่ ลดปริมาณขยะที่ต้องกำจัด ประหยัดค่าขนส่งและกำจัด ลดภาระเจ้าหน้าที่และงบประมาณภาครัฐ ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดมลพิษ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการจัดการขยะอินทรีย์ด้วยกระบวนการวิธีการทางธรรมชาติผ่านการหมักทำปุ๋ยอินทรีย์โดยมีไส้เดือนเป็นสิ่งมีชีวิตที่เร่งให้กระบวนการย่อยสลายเกิดขึ้นได้รวดเร็ว เกิดย่อยสลายตามธรรมชาติสามารถนำมาปรับปรุงคุณภาพของดินให้ดีขึ้น ปราศจากสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ไม่เกิดภาระทางต้นทุนในกระบวนการดำเนินการหมักทำปุ๋ย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้

ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การสร้างเครื่องมือในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหมาะสมและสามารถให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 24 คนประกอบด้วยตัวแทนจากประชาชนในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 15 คน ตัวแทนจากประธานและรองประธานชุมชนสุภาพอ่อนหวาน จำนวน 2 คน ตัวแทนจากสมาชิกอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก (อถล.) จำนวน 2 คน ตัวแทนจากอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 3 คน ตัวแทนจากบุคลากรในสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครหาดใหญ่ จำนวน 2 คน

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. เป็นประชาชนผู้ซึ่งบรรลุนิติภาวะอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ อาศัยอยู่ในชุมชนสุภาพอ่อนหวานระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี สามารถให้ข้อมูลที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์จากการศึกษาในครั้งนี้
2. เป็นคณะกรรมการชุมชนที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนและดูแลการบริหารจัดการขยะ
3. เป็นผู้ซึ่งเคยเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการขยะภายในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน
4. เป็นผู้ปฏิบัติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะภายในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน
5. เป็นผู้ดำรงตำแหน่งในระดับนักบริหารหรือบุคลากรในสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครหาดใหญ่ ตั้งแต่ระดับปฏิบัติการเป็นต้นไป และปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการจัดการขยะไม่น้อยกว่า 2 ปี

2. แบบแผนการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่ให้มาซึ่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) มีข้อมูลประกอบ 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมของงานวิจัยจากสื่อสารสนเทศที่สามารถเชื่อถือได้วารสารทางวิชาการ และข้อมูลจากหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นข้อมูลพร้อมรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสาร วารสารวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เป็นประโยชน์สอดคล้องกับงานวิจัยนี้

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากข้อคำถามที่ได้กำหนดออกแบบสำหรับเก็บรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Keys Informants) จำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

การสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งจะใช้เวลาโดยประมาณ 30 - 60 นาที และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทีละกลุ่มจากตัวแทนคณะที่ทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญจากการอัดบันทึกเสียงและจดบันทึกไว้ในกระดาษที่สอดคล้องกับคำถามในงานวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ชื่อ หน้าที่รับผิดชอบ และอาชีพ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสัมภาษณ์ ดังนี้

1. สภาพปัญหาขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

2. บทบาทของเครือข่ายประชาชนและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

3. ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

4. การใช้หลักการ 5Rs (Reduce, Reuse, Reject, Recycle, Repair) ใดที่ทำให้ชุมชนสุภาพอ่อนหวานประสบความสำเร็จจากการได้รับรางวัลโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ปี 2566 และเพราะเหตุใด
ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ทบทวนกรอบแนวคิดและนำมากำหนดเป็นคำถามที่ใช้ในการศึกษาบทบาทของเครือข่ายประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาขยะอินทรีย์ด้วยวิธีการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2. ทวนสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงโดยอาจารย์ที่ปรึกษาอาจารย์ประจำหลักสูตร และบุคลากรในสำนักสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมในการปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์

3. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำตรวจทานอย่างถี่ถ้วนเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความเที่ยงตรง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักผ่าน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting) ผู้วิจัยบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกรายจากนั้นถอดเทปเสียงเป็นข้อความ (Transcript) ทั้งหมดเพื่อให้ได้ข้อมูลดิบที่สมบูรณ์จากการสนทนา

2. การให้รหัสข้อมูล (Coding) ผู้วิจัยอ่านข้อความที่ถอดเทปและทำการขีดเส้นใต้หรือเน้นย้ำประเด็นสำคัญที่ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนกล่าวถึง ตั้งชื่อรหัสให้กับประเด็นเหล่านั้น และจัดบันทึกว่าผู้ให้สัมภาษณ์คนไหนพูดถึงประเด็นใดบ้าง

3. การจัดกลุ่มข้อมูล (Clustering) ผู้วิจัยนำรหัสข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงและจัดกลุ่มตามความเกี่ยวข้อง โดยรวมรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันเข้าด้วยกันสร้างหมวดหมู่ใหญ่ ๆ ที่ครอบคลุมประเด็นหลักของการวิจัย

4. เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุประหว่างกลุ่มข้อมูลต่าง ๆ โดยมองหากลุ่มข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน เขียนสรุปเป็นข้อค้นพบหลักที่ได้จากการวิจัยพร้อมยกตัวอย่างคำพูดจริงของผู้ให้สัมภาษณ์มาประกอบ (Quote)

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ข้อมูลว่าถูกต้องก่อนที่จะนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Source Triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแหล่งในช่วงเวลา สถานที่ และบุคคลที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบความแตกต่างเพื่อหาความเที่ยงตรงและความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาข้อมูลของเอกสาร การสัมภาษณ์ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบกับด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) ทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาทำการเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักพร้อมกับศึกษาจากเอกสารข้อมูลเพื่อหาความคล้ายคลึงและความแปลกแยกของข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทำการสรุปผลต่อไป

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนสุภาพอ่อนหวานเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนเคยประสบปัญหาขยะล้นเกิดความสกปรกและความขัดแย้งอย่างรุนแรง เนื่องจากประชาชนไม่คัดแยกขยะ มีสัตว์จรจัดมาคุ้ยและบุคคลภายนอกมารื้อถุงขยะ ประธานชุมชนจึงหารือ

กับประชาชนและตกลงให้นำถังขยะออก โดยกำหนดแนวทางใหม่คือ ขยะทั่วไป ใส่ถุงวางหน้าบ้านหลังเวลา 18.00 น. ส่วนขยะอินทรีย์คัดแยกเทในถังกลางของชุมชนเพื่อทำน้ำหมัก ซึ่งได้ผลคือเกิดความร่วมมือและยุติความขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในพื้นที่รอยต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้เข้าบ้านที่ลักลอบนำขยะไปทิ้งในชุมชนใกล้เคียง รวมถึงขาดการจัดการขยะอินทรีย์ที่เหมาะสมและมีข้อจำกัดด้านพื้นที่และอุปกรณ์

ความสำเร็จในการจัดการขยะอินทรีย์ของชุมชนเกิดจากบทบาทของผู้นำชุมชนที่ใช้แกนนำชุมชนเป็นกลไกสร้างความร่วมมือและความตระหนักรู้ โดยสร้างข้อตกลงร่วมกันในการคัดแยกขยะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ เช่น ทำถังขยะเปียกและผลิตน้ำหมักชีวภาพ ยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น ใช้เป็นปุ๋ยปลูกผัก และเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ การจัดการเครือข่ายคณะกรรมการชุมชนช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และความรู้สึกเป็นเจ้าของรวมถึง ความเป็นมิตรต่อชุมชนผ่านการทำกิจกรรมสาธารณะที่ทำให้ชุมชนสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการถอดบทเรียน ชุมชนสุภาพอ่อนหวาน ยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ พฤติกรรมของคนในชุมชนที่ยังขาดความร่วมมือในการคัดแยกขยะอย่างสม่ำเสมอ แม้จะมีการณรงค์แล้วก็ตาม ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขาดแคลนถังขยะเปียกทำให้ต้องใช้ถังขยะรวมแทน ประชากรที่อาศัยแบบชั่วคราวทำให้ขาดความต่อเนื่องในการคัดแยกขยะและเข้าถึงผู้เข้าบ้านได้ยากส่งผลให้การมีส่วนร่วมลดลงและขาดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมถึงการลักลอบนำขยะมาทิ้งจากบุคคลภายนอกที่ทำให้เกิดขยะล้นกระจัดกระจายและส่งกลิ่นไม่พึงประสงค์ แนวทางการจัดการขยะอินทรีย์ระดับครัวเรือนในชุมชนสุภาพอ่อนหวานซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองที่มีศักยภาพโดดเด่น เริ่มจากผู้นำชุมชนให้ความรู้และสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของการคัดแยกขยะ โดยครัวเรือนจะแยกขยะอินทรีย์ใส่ถุงสีขาวก่อนนำไปใส่ถังรวมสีฟ้าของชุมชนเพื่อผลิตน้ำหมักชีวภาพ เศษอาหารนำไปทำปุ๋ยหรือเป็นอาหารสัตว์ ส่วนขยะรีไซเคิลนำไปขาย ชุมชนเน้นการแยกขยะทั่วไปใส่ถุงดำและแยกขยะรีไซเคิล โดยสร้างกลไกการมีส่วนร่วมทั้ง ด้าน

การบริหารและปฏิบัติการเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักและร่วมมือกัน
การขยายผลทำร่วมกับแกนนำและกรรมการชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่าง
ต่อเนื่อง ชุมชนมุ่งลดขยะอินทรีย์โดยให้แต่ละครัวเรือนแยกขยะลงถังของตัวเอง
ก่อนนำไปรวมในถังชุมชนเพื่อผลิตปุ๋ยและน้ำหมัก ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะ
ลดค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร ลดกลิ่นเหม็น และป้องกันสัตว์คุ้ยเขี่ย

หากพิจารณาตามหลักการ 5Rs (Reduce, Reuse, Reject, Recycle, Repair) ในการจัดการขยะของชุมชนจนได้รับรางวัลโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ปี 2566 มุ่งเน้นให้ขยะเกิดขึ้นน้อยที่สุดและนำไปใช้ประโยชน์
สูงสุด โดยเฉพาะการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ซึ่งชุมชนนำขยะอินทรีย์ไป
แปรรูปเป็นปุ๋ยชีวภาพหรือน้ำหมักชีวภาพมากที่สุดเนื่องจากจัดการได้ง่าย
มีความพร้อมของอุปกรณ์และองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากประธาน
ชุมชนและคณะกรรมการ การใช้ซ้ำ (Reuse) โดยนำขยะที่ยังมีประโยชน์กลับมา
ใช้ซ้ำไม่ให้ขยะเพิ่มขึ้น การลดการใช้ (Reduce) เพื่อไม่ให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น
ส่วนการซ่อมบำรุงและปฏิเสธสิ่งที่ก่อให้เกิดขยะ (Repair/Reject) มีผู้ให้ข้อมูล
ส่วนน้อยที่นำไปใช้

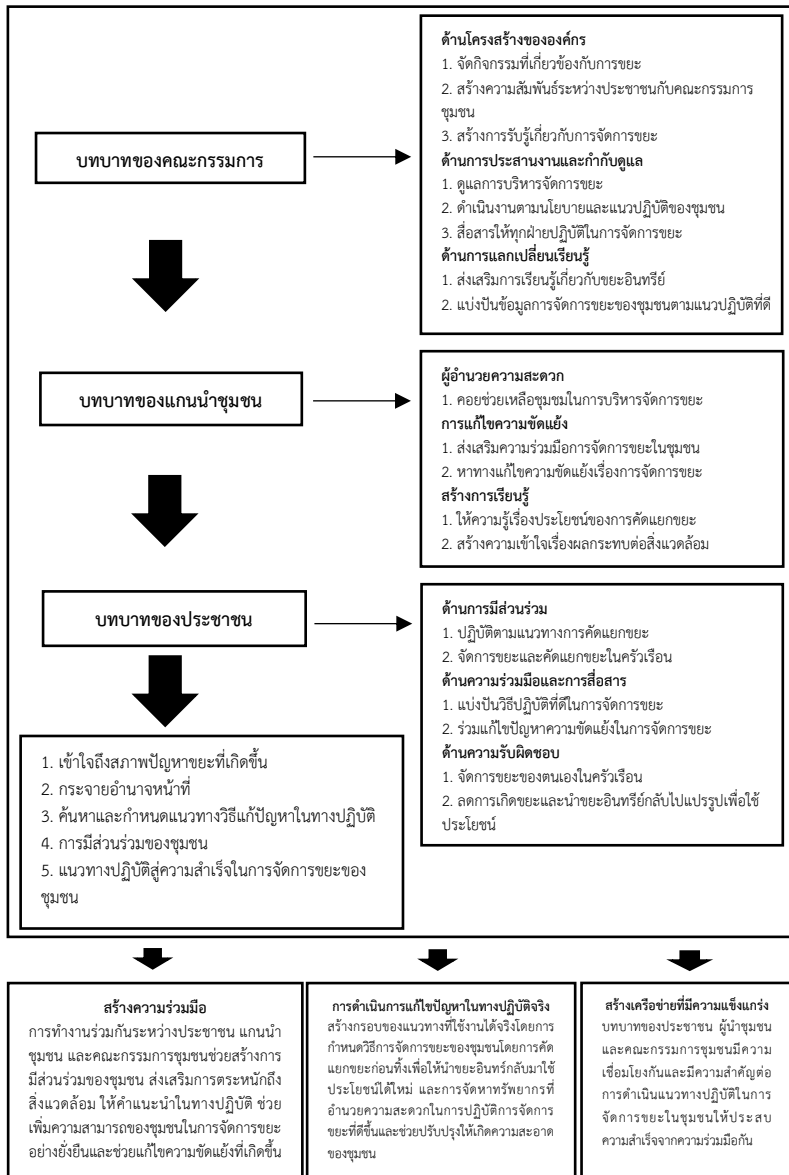
สรุปได้ว่า ความสำเร็จในการจัดการขยะของชุมชนเกิดจากบทบาท
ผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชน การแปรรูปขยะอินทรีย์ และการใช้หลักการ
5Rs แต่ยังคงพบปัญหาอุปสรรคที่ต้องแก้ไขจากพฤติกรรมความคิดแยกที่ไม่
สม่ำเสมอ และการลักลอบทิ้งขยะจากบุคคลภายนอก

ชุมชนสุภาพอ่อนหวาน เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบ
ปัญหาขยะอินทรีย์จากการขาดการมีส่วนร่วมและความตระหนักของประชาชน
ในการจัดการขยะ รวมถึงพฤติกรรมของผู้เข้าบ้านชั่วคราวที่ละเลยแนวทางการ
จัดการขยะของชุมชน ประกอบกับการลักลอบนำขยะจากภายนอกเข้ามาทิ้งใน
พื้นที่ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกิดน้ำขยะมูลฝอยปนเปื้อน เศษขยะกระจัดกระจาย
และความขัดแย้งระหว่างประชาชนในชุมชน

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าว ประธานชุมชนจึงเริ่มค้นหาวิธีการจัดการ
ขยะที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยเริ่มจากการเป็นต้นแบบด้วยตนเองและผู้นำ
ชุมชนในการคัดแยกขยะ มัดปากถุง และแปรรูปขยะอินทรีย์เป็นน้ำหมักชีวภาพ

และปัญหามาก เพื่อแสดงให้เห็นถึงประชาชนเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการนำขยะอินทรีย์กลับมาใช้ประโยชน์ จากนั้นจึงจัดการประชุมเพื่อสร้างฉันทามติร่วมกันในการกำหนดแนวทางการจัดการขยะที่เป็นรูปธรรม ซึ่งนำไปสู่การกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบและการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของชุมชน

กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากบทบาทที่สำคัญของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยคณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน หน่วยงาน กำกับดูแล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดการขยะ ขณะที่แกนนำชุมชนคอยอำนวยความสะดวก สร้างความร่วมมือ ชี้ให้เห็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหากจัดการขยะไม่เหมาะสม และช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ส่วนประชาชนมีหน้าที่จัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง การคัดแยกจากครัวเรือนและแปรรูปขยะอินทรีย์เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ ดังภาพที่ 2 แนวปฏิบัติการจัดการขยะจากบทบาทของเครือข่ายในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน

ภาพที่ 2 แนวปฏิบัติการจัดการขยะจากบทบาทของเครือข่ายในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน

สรุปและอภิปรายผล

ในช่วงแรกชุมชนสุภาพอ่อนหวานประสบปัญหาการจัดการขยะอินทรีย์ที่ไม่มีระบบ ทำให้เกิดความสกปรก กลิ่นเหม็น และสัตว์คุ้ยเขี่ย เมื่อคณะกรรมการชุมชนเข้ามาจัดการได้กำหนดแนวทางให้ประชาชนคัดแยกขยะและนำไปทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mattwakan (2019) ที่พบว่า การแก้ปัญหาขยะในชุมชนต้องอาศัยเครือข่ายบริหารจัดการขยะ การอบรมให้ความรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ความสำเร็จของชุมชนสุภาพอ่อนหวานไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุปกรณ์หรือพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการตระหนักถึงปัญหา ประโยชน์ของการคัดแยกขยะ และการพัฒนาเครือข่ายร่วมกับทุกภาคส่วน การจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมายชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เครือข่ายประชาชนมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาขยะอินทรีย์ในชุมชนสุภาพอ่อนหวาน โดยแกนนำชุมชนทำหน้าที่ประสานงานและขอความร่วมมือจากชาวบ้านให้จัดการขยะตามแนวทาง อย่างไรก็ตาม บางพื้นที่ยังขาดความร่วมมือจึงต้องอาศัยการสนับสนุนจากคณะกรรมการชุมชนและเจ้าหน้าที่เทศบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srimuang and Yolchayawong (2019) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยลดปัญหาขยะในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยในชุมชนสุภาพอ่อนหวานมีเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และคณะทำงานในชุมชนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงประโยชน์และร่วมกันจัดการขยะอย่างถูกวิธีตั้งแต่ระดับครัวเรือน สอดคล้องกับการศึกษาของ Sranplaeng (2009) ที่ระบุว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน โดยแรงจูงใจที่เห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพและการมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนจะช่วยให้เครือข่ายจัดการขยะอินทรีย์มีความยั่งยืน และการศึกษาของ Poboon (2008) ที่ระบุว่า ความร่วมมือในชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมเพราะประชาชนเป็นกำลังหลักในการดำเนินงานให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน ชุมชนสุภาพอ่อนหวานเผชิญความท้าทายในการจัดการขยะอินทรีย์เนื่องจากบ้านส่วนใหญ่เป็นทาวน์เฮาส์

ที่ไม่มีพื้นที่สำหรับการจัดการขยะอินทรีย์ได้อย่างครอบคลุมแต่ยังมีพื้นที่กลางของชุมชนที่ให้ประชาชนสามารถนำขยะอินทรีย์มาทำเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพได้ และแม้ว่าจะมีการกำหนดแนวทางการทิ้งขยะที่ชัดเจน แต่ก็ยังพบว่าประชาชนบางส่วนโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านเช่ายังขาดความตระหนักและไม่ให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะอย่างเต็มที่ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การสร้างความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Satitmannaitam (2023) ที่การสร้างควมยั่งยืนในการบริหารจัดการขยะในชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแผนงานและกิจกรรมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับผลกระทบของขยะ ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และสร้างความร่วมมือ แต่ก็ยังพบว่าประชาชนบางส่วนยังมองว่าการจัดการขยะเป็นหน้าที่ของเทศบาลทำให้ยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tangpradit et al. (2023) ที่ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ไข ดำเนินงานและประเมินผลเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ความสำเร็จในการจัดการขยะอินทรีย์ของชุมชนสุภาพอ่อนหวานมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยมีคณะกรรมการและแกนนำชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในการประสานงานและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวและจัดการขยะได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ Insee et al. (2022) ที่พบว่า การที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือ ร่วมปรึกษา วางแผน ดำเนินการพัฒนา ร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ชุมชนสุภาพอ่อนหวานประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลโครงการชุมชน ปลอดขยะปี 2566 จากการนำหลัก 5Rs มาใช้จัดการขยะ โดยเฉพาะการรีไซเคิล (Recycle) ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mattwakan (2019) ที่ความสำเร็จมาจากการวางแผนอย่างเป็นระบบซึ่งมีคณะกรรมการกระจายความรับผิดชอบและใช้หลัก 5Rs เป็นแนวทางในการจัดการขยะอย่างมี

ประสิทธิภาพและยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างการรับรู้และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เสริมสร้างการอบรมให้ความรู้ให้ประชาชนคัดแยกขยะและนำไปทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพเพื่อเกิดจากการตระหนักรู้ถึงปัญหา เห็นถึงประโยชน์ของการคัดแยกขยะ และการพัฒนาเครือข่ายร่วมกับทุกภาคส่วนการจัดการแบบมีส่วนร่วม

2. กำหนดมาตรการของการจัดการขยะที่มีความชัดเจนในการปฏิบัติให้กับผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านเช่า รวมถึงเจ้าของบ้านเช่าให้เข้ามามีบทบาทร่วมกับชุมชนมากยิ่งขึ้นเพื่อความยั่งยืนในการจัดการขยะของชุมชนโดยอาศัยการสนับสนุนจากคณะกรรมการชุมชนและเจ้าหน้าที่เทศบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะอย่างถูกวิธีตั้งแต่ระดับครัวเรือนผ่านการสร้างแรงจูงใจให้เห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพและการมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน เพราะประชาชนเป็นกำลังหลักในการดำเนินงานให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3. สร้างระบบติดตามและประเมินผลที่มีความเป็นรูปธรรมผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาระบบการจัดการขยะของชุมชนตามความเป็นจริงและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน รวมถึงสร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ได้สานต่อการบริหารจัดการขยะให้เกิดการพัฒนาบทบาทเครือข่ายของประชาชนขยายเป็นวงกว้าง เพื่อให้การขับเคลื่อนงานชุมชนปลอดขยะดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในอนาคต

4. สร้างเครือข่ายในการจัดการขยะอินทรีย์โดยผู้นำและคณะกรรมการชุมชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และสร้างความร่วมมือเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ไข ดำเนินงาน และประเมินผลเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

5. คณะกรรมการและแกนนำชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในการประสานงานและแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวและจัดการขยะได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการ 5Rs เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือ ร่วมปรึกษา วางแผน ดำเนินการพัฒนา ร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาโดยเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะอินทรีย์จากชุมชนต้นแบบในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อถอดบทเรียนถึงปัจจัยของความสำเร็จในการจัดการขยะ และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทตามพื้นที่ของแต่ละชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นต้นแบบการจัดการขยะอินทรีย์ให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

2. การศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการสื่อสารและการกระจายข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์และเครือข่ายตัวแทนชุมชนที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะตามหลักการ 5Rs เพื่อให้เกิดการนำประโยชน์จากหลักการ 5Rs ไปปรับใช้ในการบริหารจัดการขยะเกิดความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

3. การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการสร้างบทบาทเครือข่ายประชาชนในการบริหารจัดการขยะโดยใช้วิธีการวิจัยในรูปแบบเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าสนใจและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาวิจัยที่ประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Insee, N., Khiawlueng, T., & Wongwatthanaphong, K. (2022). Sustainable community participatory solid waste management process. *Journal of Modern Learning Development*, 7(11), 480–493.

- Mattwakan, P. (2019). *Recycling community: Building social networks for participatory waste management in Khlong Rang Subdistrict, Na Mom District, Songkhla Province* [Master's thesis, Prince of Songkla University].
- Office of the Secretary to the Cabinet. (2021). *Action plan for solid waste reduction and separation of the Office of the Secretary to the Cabinet, 2565–2570*.
- Phimolsiripol, Y., Boonchuay, P., Rosakhrua, P., Kulsarin, J., Uthaisripadungkul, C., Sahaschat, P., Sitthitrai, K., Chotinan, S., & Chiawsuwan, M. (2024). Knowledge transfer and expansion of the bio-waste disposal system using black soldier fly larvae in Chiang Klang District, Nan Province, Thailand. *Journal for Area-Based Research*, 16(2), 117–138.
- Poboorn, J. (2008). Local government organizations and good waste management: A case study of Thepkasattri Subdistrict Municipality. *Environmental Management Journal*, 4(1), 27–65.
- Pollution Control Department. (2020). *Composting manual for solid waste*. Retrieved April 15, 2024, from <https://www.pcd.go.th/publication/5001/>
- Pollution Control Department. (2022). *Community solid waste management information system*. https://thaimsw.pcd.go.th/report_country.php?year=2565
- Satitmannaitam, B. (2023). A participatory management approach to sustainable waste management. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3(6), 269–286.
- Sranplaeng, N. (2009). *Development of public participation in solid waste management: A case study of Cherng Talay*

Subdistrict Municipality, Thalang District, Phuket Province

[Master's thesis, Prince of Songkla University].

- Srimuang, S., & Yolchayawong, P. (2019). Building participatory networks for community waste problem solving in Nong Khaem District, Bangkok. *Graduate School Journal, Pichayatharrasan, Southeast Asia University*, 15(1), 203-211.
- Srisontisuk, S., Aimimtham S., Buasri M., Wanong P., Saengkaew A., Yang W., Sengonkeo P., & Yanpaisan S., (2020). The roles of Sub District Administration Organization in sustainable waste management in the local communities: A case study of Khu Mueang Sub District Administration Organization, Nong Bua Daeng District, Chaiyaphum Province. *Rajabhat Chiang Mai Research Journal*, 21(2), 112–127.
- Tangpradit, W., Sukhapramate, S., & Holumyong, T. (2023). Participatory sustainable waste management from communities surrounding Amata City Chonburi Industrial Estate. *Interdisciplinary Research Journal: Graduate School Edition, Bangkok Thonburi University*, 12(1), 20–33.
- The Government Public Relation Department. (2023) *Thailand enters the era of global boiling*. Retrieved April 15, 2024, <https://radiothailand.prd.go.th/th/content/category/detail/id/1378/iid/230233>
- Thongmee, N. (2023). Community-based waste management to promote a clean province: Ban Pa Tung Ngam community, Pa Sak Subdistrict, Mueang Lamphun District, Lamphun Province. *24th National Graduate Conference*, 1(5), 1–13.
- United Nations Thailand. (2022). *Causes and impacts of climate change*. Retrieved April 15, 2024, from <https://thailand.un.org/th/174652>